

KEEPING CIVIC SPACE HEALTHY: SAVING LIVES & HUMAN RIGHTS

European Center for
Not-for-Profit Law

ICNL
INTERNATIONAL CENTER
FOR NOT-FOR-PROFIT LAW

Şu anda bütün dünyada insanlar ve devletler COVID-19 ile mücadeleden dolayı tükenmiş durumda. Bu kriz zamanında, uluslararası insan hakları sorumluluklarından yola çıkarak ICNL ve ECNL yetkililere insanların hayatlarıyla birlikte, insan haklarını ve insan onurunu korumayı ön planda tutan bu kısa rehberi sundu. Bu rehber, birlik ve beraberliği, ifade özgürlüğünü ve sosyal etkileşim gibi değerleri baz alarak, COVID-19 pandemi sürecini insan haklarını göz önünde bulundurarak atlatmayı amaçlayan kapsamlı bir ECNL/ICNL girişimidir.

DEVLETLER NE YAPMALI

- 1. Tehdidin doğasını açıkça anlatmak.** COVID-19 başlı başına bir zorluk olsa da, bu zorluğun tüm yönleri acil durum çağrısı gerektirmez. COVID-19 için bir acil durum ilanı yaparken, yetkililer bu tehditlerin hem kapsamının hem doğasının, spesifik olarak ne olduğunu belirtmelidir.
- 2. Kısıtlamaları olabildiğince düşük seviyede tutmak, hak ve özgürlükler üzerine olan bu kısıtlamaların gerekli ve uygun olduğundan emin olmak.** COVID-19'a müdahale adına alınan tedbirler ve kısıtlamalar, hak ve özgürlükleri en az ihlal edecek biçimde düzenlenmelidir. Bu kısıtlamalar ve tedbirler gerekli olduğu koşulda ise, acil durumun gereklilikleri ve gerçek, mevcut, yakın bir tehlikeye verilen gerekli bir tepki ile kısıtlı tutulması temel bir gereksinimdir.
- 3. Acil durumları, hak ve özgürlükleri kısıtlayan tedbirleri açıkça duyurmak.** Duyuru, halkın çoğunluğu tarafından anlaşılacak bir dil ile anlaşılır ve erişilebilir bir kaynak üzerinden yapılmalıdır. Toplumdaki her birey bu tedbirleri ve bu tedbirlerin sebeplerini anlayabilmeli, devletin aldığı kararı ve sergilediği eylemi kabul edebilmeli ya da karşı çıkabilmelidir.
- 4. Herhangi bir değişikliğe karşı kısa vadeli tedbirler benimsemek.** Uzatılan acil durumlar ve tedbirler insan haklarının ihlal edildiği vakalarla bağlantılıdır. Acil durum ne kadar uzun ve köklü olursa, devlete duyulan güven bir o kadar azalır. Mümkünse devletler kısa vadeli, yenilenebilir önlemler almalı ve bu tedbirlerin belli bir süre içerisinde otomatik olarak yürürlükten kaldırılacağını da planlamalıdır.
- 5. Yasal uygunluğa ve hukuk kurallarına her zaman saygı duymak.** Acil durum anlarında bütün insanlar için adil bir yargılamanın temel gereksinimleri olarak masumiyet karinesi ve yargı süreci olduğu gibi devam etmeli ve saygınlığını kaybetmemelidir. Yeni gelişen suçlara yönelik cezalar veya cezai kovuşturma uygulamaları son çare olarak kullanılmalıdır.
- 6. İnsan hakları sözleşmesinin zorunluluklarını resmi olarak ihlal etmek.** İnsan hak ve özgürlükleri kısıtlandığında devlet, şeffaflık ve güvenilirlik adına uluslararası organizasyonlardan önce, alakalı olan yetkililere resmi ve istisnai bir tebligat göndermelidir.

“COVID-19 toplumumuz için bir sınav ve virüsle etkileşime geçtikçe toplum olarak hem öğreniyor hem de adapte oluyoruz. İnsanlık onuru ve hakları sergilenen çabanın önceliğinde ve merkezinde olmalı, geri planda kalmamalıdır. COVID-19’un yayılmasını kapsayan ve onunla mücadele etmek için yapılan sokağa çıkma yasakları, karantinalar ve diğer önlemler her zaman insan hakları standardına ve değerlendirilen riske uygun bir biçimde uygulanmalıdır, ama tedbirler bu şekilde uygulansa da insan hayatına ciddi etkileri olabilir.”

BM İnsan Hakları Yüksek Temsilcisi

DEVLETLER NE YAPMAMALI

“Uluslararası Sağlık Tüzüğü içindeki insan hakları korumaları; devletlerin insanlık onuruna saygı, insan hak ve özgürlüklerini, şeffaflıkla ve ayırım olmaksızın sağlık imkanlarını kullanabilmesini sağlayan düzenlemeler içerir. Dünya Sağlık Örgütü, sağlık ve insan haklarının temel ilkelerinin mesuliyet, eşitlik, ayrımcılık yapmama ve katılım olduğunu beyan eder. Hak üzerinden olan bir yaklaşımda, manalı bir etkileşim sivil toplum örgütleri gibi devlet dışı aktörlerin de dahil olduğu ulusal paydaşları sigortalamak anlamına gelir ve bu paydaşlar programlamanın değerlendirme, analiz, planlama, uygulama, izleme ve ölçme gibi her aşamasına dahildir. Etkileşim güçler ayrılığını sağlaması sebebiyle mesuliyet adına önemlidir, bu ayırım tek bir liderin keyfi bir biçimde yetki kullanmasını engeller.”

Dünya Sağlık Örgütü İnsan Hakları İlkeleri

- 1. Acil durum tedbir ve önlemlerini belli bir grubu hedef alarak –göçmenler, sivil toplum örgütleri ya da insan hakları savunucuları- uygulamamak.** Devletler alınan önlemlerin azınlıkları, savunmasız insanları ya da dini, etnik veya diğer sosyal gruplar üzerinde olumsuz, seçici veya ayrımcı bir etkisi olmadığından emin olmalıdır. Bu önlemler hiçbir spesifik sivil toplum örgütüne ya da insan hakları savunucusuna yönelik olmamalıdır.
- 2. Muhalif görüşteki insanları ezecek veya baskı yaratacak tedbirler almamak.** Alınan tüm tedbirler salgın sebebiyle gelişen talepler dolayısıyla alınmalıdır ve bu taleplere yeterli ölçüde cevap verilmelidir.
- 3. Antlaşma dolayısıyla sınırlanamayacak veya askıya alınamayacak hakları kısıtlamamak.** Krizin boyutu ya da kaynağı fark etmeksizin yaşama hakkı, düşünce özgürlüğü, inanç ve din özgürlüğünü kısıtlamak veya işkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele, kölelik ve esaret, sözleşmeye dayalı olan dayatmaları yerine getiremeyen acizleri tutuklamak ve önceki kapsayan kanunları uygulamak hak ihlalidir ve uygulanamazlar.
- 4. Uluslararası hukukta mutlak adı altında var olan hakları kısıtlamak.** İnsani hukukun zorunluluğu ve rehin alımının, çoklu ceza uygulanmasının, keyfi olarak diğer insanların özgürlüğünü kısıtlamanın, masumiyet karinesi de dahil olmak üzere adil yargılamanın temel prensiplerini çarpıtmanın yasaklanması devletin acil durum anlarında dahi takınması gereken mutlak tutumlardır ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesince gereklidir.
- 5. Uzun vadeli tedbirler almamak ve tasarlamamak.** Hedeflenen amaca ulaşabilmek için acil durum önlemleri ve bu önlemlerin süresi minimum düzeyde olmalıdır. Acil durumların sürelerinin bilinmemesi durumunda yenileme olasılığı da göz önünde tutularak tedbirler kısa vadeli olarak tasarlanmalıdır.
- 6. Hak ve özgürlüklerin ihlalini yasal yollar vasıtasıyla engellemek.** Acil durum anında devlet prosedürlerinin işleyişinde yeni düzenlemeler yapsa bile, yargı sürecine erişim gibi hak ve özgürlüklerin ihlaline karşı etkili bir yasal yol olmalıdır.

Resources and legal basis:

UN International Covenant on Civil and Political Rights, Article 4;

UN Human Rights Committee general comment No. 29;

UN Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, The human rights challenge of states of emergency in the context of countering terrorism, A/HRC/37/52;

International Health Regulations 2005. 2nd ed. World Health Organization; 2008.